

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА
ПРОБЛЕМАТИКА ДИТИНСТВА
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ І ВІДПОВІДІ**

*Слюсаревський Микола Миколайович,
член-кореспондент НАПН України,
директор Інституту соціальної
та політичної психології НАПН України*

Кадр із фільму А. Тарковського “Іванове дитинство”

**ПОРОДЖЕНІ ПОВНОМАСШТАБНОЮ ВІЙНОЮ
ВИКЛИКИ ПСИХОЛОГІЧНОМУ БЛАГОПОЛУЧЧЮ
ТА РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

**ПЕРВИННІ,
мілітарного
походження**
(зумовлені
безпосереднім
фізичним впливом
війни або впливом
її інформаційного
образу)

**ВТОРИННІ,
соціального
походження**
(зумовлені розривом
та/чи деформацією
комунікативного поля
дитини, порушенням
усталених умов
функціонування
та розвитку)

ПЕРВИННІ ВИКЛИКИ (мілітарного походження)

 **гостре реагування дітей
на стресогенні події війни,
поширення психоемоційних
та поведінкових розладів**

 **негативний вплив війни на
когнітивні функції дитини**

Малюнок учасника програми “Діти і війна: навчання технік зцілення”

Тривожні розлади у дітей віком 7-16 років з “гарячих регіонів” (Буча, Ірпінь, Сєверодонецьк, Суми, Харків, Херсон)

N=147

Найменування розладу	Частка дітей (у %)
панічний розлад (з вираженими соматичними симптомами тривоги)	42,3
генералізований тривожний розлад	45,6
сепараційна тривога	46,3
соціальна фобія	13,6
шкільна фобія	15,0
ЗАГАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК	51,7

Примітка. Дані отримано доктором психологічних наук Іриною Губеладзе під час роботи з дітьми за програмою “Діти і війна:навчання технік зцілення”.

*Розподіл відповідей на запитання
 “Чи здатні, на Вашу думку, школярі належним
 чином вчитися в тій ситуації, що склалася на
 сьогоднішній день у регіоні?” (у %)*

	Працівники освіти		Учні 10–11-х класів	
	грудень 2014 р.	грудень 2015 р.	грудень 2014 р.	грудень 2015 р.
ТАК (однозначно так + скоріше так)	55,9	73,5	51,3	62,9
НІ (скоріше ні + однозначно ні)	36,8	20,2	36,9	21,3
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	7,4	6,2	11,7	15,9

ВТОРИННІ ВИКЛИКИ (соціального походження)

- ☎ психологічна дестабілізація значущих дорослих, передусім батьків**
- ☎ руйнування або докорінна зміна життєвого та освітнього середовища**
- ☎ комплекс проблем дистанційної освіти**

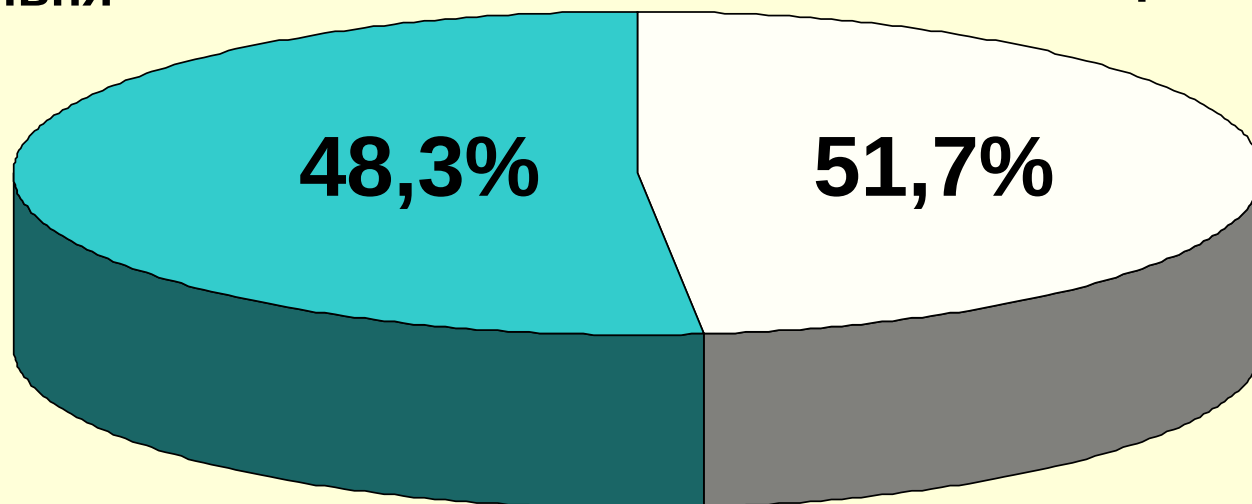

Наявність/відсутність підвищеного рівня тривожності у дітей, які, на думку їхніх батьків, мали труднощі у проживанні подій війни

N=147

відсутність
підвищеного
рівня

наявність
підвищеного
рівня

Подвійний дестабілізуючий тиск на дитину з боку психологічно дестабілізованих дорослих

Нестача
нормальної
зовнішньої
підтримки

**ПСИХІЧНИЙ
СТАН
ДИТИНИ**

Брак ефективних
зразків додання
власного деструк-
тивного стану

*Розподіл відповідей на запитання
**“Як Ви оцінюєте результати навчання учнів
у дистанційному форматі в період
карантину?”** (у %)*

	Респонденти, в родинях яких були учні ЗЗСО	
	вересень 2020 р.	вересень 2021 р.
ПОЗИТИВНО (цілком позитивно + скоріше позитивно)	25,6	32,3
НЕГАТИВНО (скоріше негативно + зовсім негативно)	57,9	57,8
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	15,7	9,7
МЕНІ ЦЕ БАЙДУЖЕ	0,8	0,2

Належна відповідь на виклики російсько-української війни психологічному благополуччю та розвитку дитини передбачає:

- 📞 підвищення рівня психологічної компетентності педагогів і батьків**
- 📞 практикування діяльнісних форм колективного реагування дітей та виклики війни)**
- 📞 прилучення дітей до психологічно обґрунтованих ритуалів меморіалізації полеглих героїв війни**

Належна відповідь на виклики російсько-української війни психологічному благополуччю та розвитку дитини передбачає:

- адаптацію освітніх програм і методик до можливих когнітивних та психоемоційних наслідків травми та посттравми у дітей різного віку**
- наповнення змісту освіти навчальним матеріалом, спрямованим на розвиток соціоемоційної, комунікативної та медійної компетентності дітей, формування навичок управління конфліктами та медіаграмотності**
- побудову вертикалі професійної психологічної підтримки дітей в умовах війни та повоєнного відновлення України**

ПРОПОЗИЦІЇ

щодо організаційної структури психологічної підтримки дітей в умовах війни та повоєнного відновлення України

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!